

1890-03-11

AFSENDER

Johan Rohde

MODTAGER

Emil Hannover

FAKTA

Dokumenttype:

Brev

Sprog:

Dansk

Afsendersted:

København

Omtalte personer:

Leone Battista Alberti

Anna Ancher

Michael Ancher

Alfred Bramsen

Georg Brandes

Vilhelm Hammershøi

Alice Hannover

Carl Holsøe

Viggo Johansen

Julius Langbehn

Christian Mourier-Petersen

Julius Paulsen

Theodor Philipsen

Joshua Reynolds

Agnes Slott-Møller

Harald Slott-Møller

Arkivplacering:

Den Hirschsprungske Samling

DOKUMENTINDHOLD

Johan Rohde er bekymret for Emil og Alice Hannovers helbred i det kolde München. Han beklager, ikke at have besøgt Hannovers inden deres afrejse, særligt fordi Alice Hannovers helbred er dårligt. Rohde glædes over den positive modtagelse af den tyske oversættelse af Hannovers bog om Watteau. Rohde opfordrer Hannover til at overveje at tage en universitetsgrad. Han takker Hannovers for deres støtte og opbakning til hans arbejde, og han beskriver, hvor svært det til tider er at færdes i det kunstneriske miljø i Danmark. Han giver udtryk for sin misbilligelse af størstedelen af sin samtids danske kunstnere, og for hvordan kun ganske få af hans kolleger har sans for hans egen kunstopfattelse. Afslutningsvis opremses en række nylige begivenheder: Georg Brandes har forelæst, Henrik Bramsen har afholdt udstilling i Kunstforeningen, Slott-Møllers har begge produceret gode værker, og han fremhæver særligt Agnes af de to.

TRANSSKRIFTION

Nyhavn 22. – D. 11-III-90.

Kjære Ven! Tak for Brevkortet, som jeg imidlertid har læst med noget blandede Følelser; jeg kan nemlig slet ikke lide, at De gaar omkring og fryser paa Museer, selvom De har Filtsko og Fodposer med – jeg tror nemlig ikke, det er Mettoden, paa hvilken man konserverer et Bryst eller skaffer en Rekonvalescent Kræfter. — Men jeg faar nøjes med at sidde herhjemme og ærgre mig; i München naar mine Formaninger Dem dog ikke. Ja ét kan jeg dog gjøre, sige Dem, hvis ikke De véd det, at Museerne og Kirkerne ere meget lumskere i Italien end nord for Alperne; da Temperaturen udenfor og indenfor Murene i Syden er mere forskellige; Selvom man beholder Livet, kan man miste meget andet. Husk for Ex paa Reynolds,¹ der mistede sin Hørelse i Florents Gallerier, hvis jeg erindrer rigtigt. — Men jeg faar at trøste mig med, at De er fornuftigere, end De lader til. —

Det har glædet mig meget at høre, at Bogen² har gjort Lykke i Tyskland og vilde meget gjerne læse, hvad de nævnte Forfattere skrive om den, hvis De engang sender nogle af Anmeldelserne hjem. Hvad der herhjemme skrives og kan skrives om den Slags Bøger er jo i det hele taget aldeles betydningsløst. Men helt bortset fra den Fornøjelse, det maa være for Dem, at Deres Bog behandles af betydelige Fagmænd forekommer det mig, at det maa kunne faa stor praktisk Betydning for Dem, at De skaber Dem et Navn i Tyskland. Var det hele Deres Bog eller kun

et Udtog, det blev oversat.? —

Sig mig engang — ja Spørgsmaalet vedrører slet ikke denne Sag, og De har maaske slet ikke Lyst til at indlade Dem paa det — i saa Fald lad blot være. — har De helt opgivet et Universitets Studium? Ja for nu ikke, at dette skulde være i Besiddelse af en gammel Kjærlighed hos mig — det skaber en blandt andet meget unødvendigt og kjedsommeligt Arbejde; men, men det er jo dog kun igjennem det at Universitets Auditorierne kan aabnes for Dem. Muligvis bryder De Dem ikke herom eller om i det hele taget om at have et officielt Stempel; men De ser dog i Georg Brandes et Exempel paa, at man kan bevare Friskhed og Ungdom — tiltrods for

[2]

den akademiske Grad. Og tror De ikke, at han vilde have haft betydeligt vanskeligere ved at skabe sig sin Auktoritet, hvis han havde manglet den — .

—

Jeg gaar forresten omkring med en daarlig Samvittighed, fordi jeg ikke fik aflagt Dem en Afskedsvisit i Deres gjæstfri Hjem i Rewentlowsgade. Det Besøg, som Deres Kone aflagde mig et Par Dage før Deres Afrejse gjorde mig nemlig saa overordentlig ondt; jeg sad aldeles hjælpeløs overfor det, hun fortalte mig, og jeg vidste slet ikke, hvordan det kunde blive mig muligt at bringe Dem eller hende nogen Trøst; ligeoverfor en Læges alvorlige Oplysninger gjælder en Vens Ord jo intet, man kan jo ikke afkræfte, hvad der engang er sagt. Hun var .. saa rørende fattet, og jeg forstod saa udmærket godt Deres Fortvivlelse, navnlig ligeoverfor hendes Ro. Imidlertid deler jeg Deres Haab, og det første, De nu skriver mig til, maa være, hvad Lægen i Berlin sagde om Deres Kones Helbred, eller om der paa anden Maade foreligger nye Resultater. Jeg haaber nu, at det[sic] københavnske Læge kun har opskræmmet Dem lidt, og det er maaske heller ikke det værste, han kunde gjøre — men at De opholder Dem i det kolde München, udtyder jeg som noget godt. —

Og nu med det samme et Par Ord om mig selv. De véd ikke[,] kjære Venner! hvilken Betydning den Sympathi, De begge har lagt for Dagen ligeoverfor mig og mine Arbejder har haft for mig; ja, jeg tror næsten at kunne sige at De og Slott-Møllers er de eneste, der har ydet mig nogen

virkelig Opmuntring i Anledning af mine Arbejder.

Gud bevares: jeg har haft Venner imellem Malerne og derimellem mange flinke Mennesker, der efter Tid og Lejlighed har givet de sædvanlige Talemaader tilbedste; men nogen virkelig Tilslutning nogen Sympathi for mit Syn paa Naturen og min Opfattelse af Kunsten har jeg kun truffet hos Dem og Slott-Møllers og saa maaske hos min gamle

[3]

Ven Mourier-Petersen, der ligesom jeg i mange Aar har dinglet omkring uden at faa Tag i det, vi har beskjaeftiget os med.

Jeg har saavel i min Atelierstid som nu senere mødt en utrolig Kulde hos Folk, som jeg troede mig stod mig nær, ja endnu i Dag fik jeg det at føle ved et Besøg uventet Besøg af et Par .. noget ældre Bekjendte, af hvilke jeg sætter meget Pris paa den ene som Maler. Man kunde jo ikke undgaa at se paa mine Billeder, de hængte paa Væggene — men jeg skal ikke nægte, at jeg ønskede de gode Mennesker langt væk for det, De vilde sige. Tro nu ikke at jeg vilde have, at de skulde rose mine Ting, det er jo en ærlig Sag ikke at synes om en Mands Billeder; men det pinagtige ligger i, at Ejeren mærker, at .. de andre kommer som Venner og leder efter at finde Ord, som kan bringe dem ud over den Ubehagelighed at skulde sige noget fordelagtigt om noget, som de i Virkeligheden synes er noget af det mest ubetydelige eller uheldige. Jeg kunde nævne en hel Række af Mennesker, som jeg omgaas, og som man regner til sine nærmere bekjendte, og som betragter hele min Produktion som noget "Bix" — Naa jeg skylder Sandheden at tilføje, at jeg paa et Par Undtagelser nær ikke har saa overdrevent høje Tanker om vores Kunstnere, selv dem man af en eller anden Grund er nødt til at omgaas. Skulde jeg karakterisere Mængden af vores Malere med et Ord, vilde jeg kalde dem Bønder og deres Kunst er en Bondekunst ikke, fordi de maler Bønder naturligtvis — thi de Folk som ikke maler saadanne er maaske de allerstørste — men paa Grund af alt det ufine, ordinære, haandværksmæssige, som man finder i deres Maleri. — og dog naar jeg ser paa alle disse Billeder paa Udstillinger eller i Ateliers, faar jeg

mine Anfægtelser: det er ikke meget fint, men ærligt er det dog; men hvad Du selv laver er ingen af Delene.

[4]

Og skjønt jeg selvfølgelig aldrig et Øjeblik har tænkt paa at arbejde efter andet end mit eget Hovede, har det dog derfor været mig en ganske kolossal Opmuntring og Støtte at intelligente Venner har fortalt mig, at jeg var paa rette Vej. Jeg siger Dem atter og atter Tak derfor og haaber, at Deres Opmuntring engang skal bære Frugt; men vent Dem foreløbig ikke ret meget, ja vær forberedt paa at finde de Ting, De saa paa mit Atelier saare ubetydelige, hvis De imod Forventning skulde faa Dem at se igjen paa Udstillingen. —

Hvad andre angaar, maa jeg vist opsætte at tale om dem til mit næste Brev. Kun et Par spredte Bemærkninger til Slut.

Dr. G.B. har talt i en Forelæsning om en ny tysk Bog "Rembrandt som Opdrager"³ et stort (anonymt) filosofisk Værk. — og fremkom med en Opfordring til danske Kunsthistorikere om at udgive en moderne Skildring af Alberti. —

I Kunstverdenen har der været Bramsens Udstilling i Kunstforeningen. Et Par yderst manierisk, sygelige men naturligvis ganske interessante og (for det enes vedkommende) ganske karakterfulde Portrætter af Hammershøj. Mange Billeder af Jul. Paulsen, som viste, at man helst skal have ham i smaa Dosis — et uendeligt tarveligt Arbejde af Holsøe, et meget daarligt Selvpotræt af Viggo Johansen, og aldeles dejlige ældre Ting af Anna og Michael Ancher og Philipsen. —

Har Er henrykt over de møllerske Arbejder (begges) der tiltrods for de masser af Fejl, de rummer (hendes nu ikke saa mange) er saa uendelig forfriskende iblant hele den øvrige Middelmaadighed. —

Syntes i Dag (imorgen er Indleveringen⁴) ikke, at Hovedet paa Dr. [Brandes]

var lykkedes; raadede Møllers til at vente og ikke sende det ind. De var enige med mig, men mente Dr. vilde gjøre Indvendinger. M. vilde iaften efter Kl 11 gjøre et sidste Forsøg med Ham. Haabede paa det vidunderlige — jeg ikke — .

Mange venlige Hilsener til dem begge. Send et Par Ord. Deres Johan

Rohde

¹ Rohde henviser her til den engelske maler Joshua Reynolds (1723-1792) der som følge af en alvorlig forkølelse under et ophold i Italien mistede noget af sin hørelse.

² Emil Hannovers bog om Jean-Antoine Watteau, "De galante festers maler", som i 1889 blev oversat til tysk.

³ Værket blev udgivet anonymt "af en tysker". Forfatteren var kulturkritikeren og filosofen Julius Langbehn (1851-1907)

⁴ Til Charlottenborgudstillingen.

Nyhamn 22. — d. 11 - III - 90.

Kjære Venne! Tak for Breve, som jeg imidlertid har læst med
noget blandede Følelse; jeg kan nemlig slet ikke lide, at De gaa
omkring og jage paa Mønstre, som De har Følelse og Følelse
med - jeg har nemlig ikke, det er Mettelsen, som hoolken man
kender og Dødsen eller skaffer en Rensningskraft. -
Men jeg har ogsaa med at sidde her og se mig; i
München naar min Formaning. Den dog ikke. Ja, det kan
jeg dog gøre, siger De, hvis De ikke vil det, er Mønstre og
kan en meget liden. Staten end er det for Alene; den
Temperatur i den og inden for Mørket; Tyden er en fastgjort
Solen som hoolkes Ligt, kan man måske meget andet. Altså
for det paa Rejse, de morder sin Hørd; som Galt, er
den i ender rigtig. - Men jeg har et hoolt mig med, at
De er som følger, end De lader det. -

Det har glædet mig meget at høre, at De har gaaet
i Tydeland og ender meget gerne her, hvad De nævnte Følelsen
skrive om den, hvis De angaa ender nogle af Annelidsen
hjem. End de hoolkes skrive og kan skrive om den blaa
Bølge og jo; det hoolt hoolt alene Følelsen. Men hoolt
for det for den Formaning, at man var for den, at De har hoolt
af Følelsen Følelsen færdig om de mig, at de man hoolt
for den hoolt Følelsen for den, at De hoolt den
er hoolt; Tydeland. Var det hoolt den hoolt de hoolt
er hoolt, de hoolt. -

Sig mig ender - ja Spørgsmålet hoolt det ikke den hoolt,
og De har hoolt det ikke hoolt at er inden den hoolt
i den hoolt hoolt var. - har De hoolt hoolt at
Universitets Studierne? Ja for mig ikke, at det hoolt var
i hoolt hoolt af en hoolt hoolt hoolt - det hoolt
en hoolt ender meget ender og hoolt som hoolt Arbejde;
men, men det er jo hoolt hoolt hoolt at er Universitets
Studierne kan hoolt for den. Måske hoolt De den
ikke hoolt eller om: det hoolt hoolt om at hoolt et officielt
Stempel; men De er jo; som hoolt et hoolt
hoolt, at man kan hoolt hoolt og hoolt hoolt hoolt for

den akademiske Grad. Og hvis de ikke, at han vilde have
haft behøvelig anerkendelse ved at skaffe sig sin Ankefortælling,
ville han have været som —

Jeg gav fortællingen om min i Særlig Samværdighed, fordi
jeg ikke var afgjort Dem i Apokalypsen i Dem gjaldt for. Hjem
i Rensningsgrad. Det Bistøj, som Dem kom afgjort mig
især Dage for Dem Afgrænsede gjaldt mig nemlig som over-
dømmelig nok; jeg sad altså altså hjælpeløs over for det kind for-
tælle mig, og jeg vidste ikke, hvordan det kind blev mig mid-
tlig at bringe Dem alle hendes nogen Tivst; ligesom en Løse
aldrig, Oplysninger gjaldt, en Vens Ord jo intet, man kan se
ikke afbrødt, hvad de engang er sagt. Hvilken var de som vorende
færdig, og jeg fortæller den udmærket godt Dem Fortællingen, som
jeg ligesom havde Ro. Fortællingen blev i Dem Hænder, og
det første, De nu skrev mig til, man var, hvad Løse;
Dette sagde, som Dem kom Hænder, ikke om det som anden
Omend foretog sig nye Rensninger. Jeg havde mig, at det lyde-
somme om Løse kind har opskrevet Dem til, og det
omend ikke det første, kan kind gøre — men at De
opførte Dem: det kende Mændene, udgjorde sig som nogen
god. —

Og nu end de samme at De end om mig selv. De vil
ikke ligesom Venner: hvilken Betydning den Sympathie, De
begynde har sagt for Dagen ligesom mig og mine Arbejder
har sagt for mig; ja, jeg tror næsten at kunne sige at
De og Scott-Møllers er de mest, de har givet mig nogen
virkelig Opmintring i Anledning af mine Arbejder.
Godt nok: jeg har sagt Venner imellem Omend og der-
imellem mange Jern Omend, der efter Tid og Løst
har givet de selvstændige Talen anden tilbede; men nogen
virkelig Tilbedelse nogen Sympathie for mit Syn på den
hjem og min Opfattelse af Kinsten har jeg kun truffet
hos Dem og Scott-Møllers og som omend har min gamle

Van Morrison - Petersen, de ligesom i mange Aar har dinglest omkring uden at seem for Tug; det, vi har beskjæftiget os med -

Jeg har saavel i min Aetelse, som i min senere i et høi Kreds her Folk, som i høi sige stor mig var, for endnu ^{i Dag} i det at jeg ved at der er iventet Besøg af et Par & noget alder Bekjendte, af hvilke i sætte meget. Om jeg den ene som Orator. Man kunde jo ikke undgaa at se den min Dillede, de havde den Vaggen - men i det ikke sagt, at i ender de gode Men - neder langt væk for det, de vilde sige. For vi ikke at i vilde have, at de stulde som min Tug, det i jo en alig Sag ikke at seges om en Mand Dillede; men det paa sig ligger i, at Giver make, at de andre kommer som Vener & lade efter at finde det, som kan bringe dem ind om den Ubeskjæftigelse at stude de sige noget forslag om noget, som de i Velsigelse den seges i noget af det mest ubekjendte, eller ubekjendte. Jeg kunde nærmere en hel Række af Mennesker, som jeg omgaves, & som man seges til sine nærmeste bekjendte, & som betragte den min Produktion som noget "Bist" -

Naa jeg skjedde Sandheden at tilføje, at jeg saa et Par Andagter var ikke har en overordnet Lige Taktet om den Kunstner, eller den man af en eller anden Grund er nok til at omgaves. Stundt i korakkeren Mængde af om Orator end i det, vilde jeg kaldt den Bondet & den Kunst er en Bondetkunst ikke, fordi de make Bondet der naturlige - thi de Folk som ikke make ordene en smaa og alle stundt - men saa Grund af alt det i sine, ordene, haandkræftede messige, som man finder i den Orator. - Og dog naar i den saa alle disse Dillede som Udsættelser eller i Aetelse, saa i min Anføjer: Det i ikke meget fint, men alig de det i den brat de selv have i ingen af Delene.

og stönt i seloføgt, aldrig i Pjeblik har Færd paa
at arbejde efter andre end mit eget Hoved, har der dog
deres
været mig en ganske kolossal Opnæmning i Støtte
et intelligent Venner har fortalt mig, at jeg var paa
rette Vej. Jeg siger Dem altså, at alle Tare derfor og
hæder, at Dens Opnæmning angaa, skal vær trykt; men
vint Dem fortalt; det er meget, ja det fortæller
paa at jeg er i Ting, og saa paa mit Altes saar
istandsat, hvis De imod Fortællingen stædt for
Dem at se igennem paa Udsigtingen. —

Herud andre angaar, da man i vist opætte at
det om den til mit næste Brev. Min og Paa spæde
Demerkninger til Læs.

Dr. E. D. har talt i en Forelæsning om en ny tysk Ny Rem-
brand som Opdraget "et stort (konkrekt) filosofisk Værk-
— og sammen med en Opfordring til danske Kunsthistorikere
om at udgive en moderne Skildring af Albrecht. —

I Kunstforeningen har de været Bransons Udsigting: Kunstfore-
ningen. Et Paa yders smukke, syge og naturlige;
ganske interessante og (for det ene indre rum) ganske smukke
fjerde Fortæller af Høimærket. Mange Billeder af J. P. Paul
en, som vist, at man heldet skal have ham; smaa
Dosis — et uendeligt smukt Arbejde af Holbein, et
meget smukt Selskabsbillede af Høj Johannesen og altes
Billedet alene Ting af Anthon og Michael Ancher og
Philipsen. —

Saa er henrykt over de møllerske Arbejder (begge)
der tilhører for alle de masser af Tegl, de rummer
(hendes om det saa mange) og om uledigt forførelse.
iblandt alle den nye Omiddelbarhed. —

Synes; Dog (imogen i Indlevingen) det, at stædt paa den
en Lykke; smukke Møller til at være og det end det ind. De
var enige med mig, men mente at Dr. var i sin Fortællinger. M.
vidt Tælle efter Kl 11 og i det Ting med Ham. Hæder for
det indendørs — i det
Mange uventede til den begy. Sund og Paa det. Dens Johan Rødt